

EITBren albistegiak aztergai

**ARKAITZ MARTINEZ DE ALBENIZ
EDORTA ARANA**

Aztikerreko ikerlaria

EHUko Ikus-entzunezko Komunikazio eta Publizitate Saileko
irakaslea eta NOR Ikerketa Taldeko kidea

Sarrera

Komunikabideek zabaltzen dituzten mezu informatiboetan, gertaeren deskribapenak, interpretazioarako gakoak, balioak, harremanetarako mapen mugak eta pertsonen zein erakundeen arteko erlazioen errepresentazioak proposatzen dizkigute, besteak beste. Diskurtso horiek bereziki formalizatuak izaten dira telebistako zein irratiko eguneroko albistegietan.

EITBren informazio-saioak langai hartuta eta horretarako Aztikerrek burututako ikerketan oinarrituta¹, aktualitatea deitzen denaren kontakizunak zein osagarri dituen aztertuko dugu. Horretarako, EITBren eguneroko albistegietan aipatzen dituzten gaietan, subjektuetan eta orokorrean erreferentziatzen hartzen dituzten eremu geopolitikoetan jarri dugu arreta.

Euskaraz eta gazteleraz aritzen diren telebista eta irradi hauen albistegiak hustu eta Kirolak eta Politikak daukaten garrantzia azaleratzen da berehala. Neurri handi batean, hori dela-eta Euskal Autonomia Erkidegoaren eta, bere osota-

sunean, Espainiako Estatuaren lurralde ikuskeraren markak nagusitzen dira albistegietan. Baina ez dira horiek EITBren informazio-saioetan aipagarriak diren elementu bakarrak; izan ere, instituzio autonomikoetan agintean dagoen alderdira bideratutako diskurtsoak sekulako pisua hartzen du. Gainera, gizon eta emakumeen karakterizazio soziala eta Euskal Herriko estamentu sozioekonomikoen portreta oso modu desorekatuan ageri da, ondoko pasarteetan ikusiko dugun modura.

Metodologia

ETB1ek, ETB2k, Euskadi Irratiak eta Radio Euskadik eskainitako eguneroko albistegiak aztertu ditu Aztikerrek, 2010eko irailetik azaro bitartean. Guztira 28 albistegi eta 1.066 notizia jorratu dira, horretarako propio eraikitako azterketa-fitxa erabiliz.

Telebista eta irrati albistegi horietako kontakizunean sakontzea izan da helburua, informazio-saioetako gai aipatuenak zeintzuk diren bereziki landuz eta baita presentzia gehien daukaten subjektuen zerrenda eginez ere. Guztiaren gainetik, EITBren albistegietan hitzez zein irudiz egiten diren errepresentazioak nolakoak diren jakin guran burututako lana da.

Emaitzak

Albistegietako gaiak

Kirola (%29,7) eta Politika (%20,4) dira EITBren hedabideetako albistegietan bloke tematiko nagusiak, notizia kopuruari zein eskuratzen duten denborari dagokionez. Gero datoz Jendarteak (%14,8) eta, maila txikiagoan, Kultura (%12,6), Ekonomia (%9,4) eta Nazioarteko (%9,3) multzoko berriak.

Kirolaz ari garela, nola ez, futbola ageri da lehen postuan, askogatik ere (albiste guztien %13,6). Bestetik, erakundeen

zein alderdi politikoen zereginei buruzko notiziak Politikan metatzen dira.

Albistegien erdia Kirolaren eta Politikaren inguruan antolatzeak baldintzatu egiten du, neurri handi batean, gainontzeko gaien, gertaeren zein pertsonaien agerpen maila; baita informazio-saioen tratamendu orokorra, eta, beraz, pantailaratzen duten diskurtsoaren nortasuna ere.

Notizia kopuruaz edo eskainitako denboraz gain, titularrerara aupatzen dituzten notizien artean ere, Kiroletakoa da hirutik bat (%33,1) eta Politikakoa %16,7; Kultura eta Jendartea hasierako notizia aipagarrienen artean agertzen dira, kasuen %13,5ekin bakoitza.

Aktualitatea deitzen denaren gauzatzea ez da, baina, modu berean ematen EITBren hedabide desberdinetan, ezta telebisten edo irratiaren artean ere.

Hala nola, Kirolaren pisua handiagoa da gazteleraz aritzen diren ETB2n eta Radio Euskadin (%30,4 eta %35,3), eta baxuagoa Politikarena. Kontrakoa gertatzen da ETB1en eta Euskadi Irratian: Politikak gora egiten du (%19,6 eta %24,9) eta, altua izanik ere, proportzionalki apalagoa da Kirola (%25,4 eta %27,7).

Bestela, eta hedabideka egiten denari erreparatuz, telebistetan handiagoa da Nazioartekoaren eta Jendartearen pisua, eta irratiaren, aldiz, altuagoa Kulturari eskainitako notizia kopurua.

Informazioaren protagonistak

Telebistako eta irratiaren albistegietan sakonduz, interesgarria da ikustea nortzuk diren gertaeren subjektu modura aurkezten dizkigutenak. Beraz, informazioaren protagonista diren horien izaerari, kokapen politiko eta sozioekonomikoari buruz arituko gara ondoko lerrootan.

Gizonezkoen protagonismoa erabatekoa da EITBren albistegietan. Subjektuen %75 gizonezkoa da eta %16,6 bakarrik emakumezkoa. Gainontzeko %8,4 subjektu definiturik

ez daukaten gertaerei dagokio (animaliak, natura, egile anonimokoak...). Gizonen eta emakumeen agerpen mailan dagoen desoreka oso deigarria izateaz gain, bataren zein bestearen inguruan sortutako diskurtsoa topikoz josia da (emakumezkoak ageri dira *soft news*en barruan kokatuta, ingurune pribatua arituz eta balio tradizionalak erakutsiz), eta, androzentrikoa izanik, ikusezintasunera bultzatzen ditu emakumezkoak, ikerketaren alderdi kualitatiboak erakutsi duen bezala.

Albistegietako protagonista modura ageri zaizkigun pertsonen izaera soziopolitikoari erreparatuz, presentzia handia dute kirolariek (%22,7), erakundeen ordezkari modura daudenek (%18,9) eta alderdi politikoetakoek (%14,4). Bestelako subjektuen presentzia, alegia, biztanle arruntan, erakunde sektorialetako ordezkarien, langileen edota enpresarien agerpen maila, askozaz apalagoa da eta kopuruetan ez da inoiz ehuneko hamarrera heltzen. Lehen aipatu dugun modura, Aztikerrek eginiko ikerketa hirukoitz honetako batean, «Trataera sozioekonomikoa eta klase sozialen errepresentazioa» izenekoan, gainera, erakusten da krisiari buruzko eta langileriaren ongizatea kaltetzen duten berrien jatorria anonimotu egiten dela eta egoera soziala eta ekonomikoa ikuspegi ekonomizista eta parametro teknikoetan kokatzeko joera nabaritzen dela (hemen ere, esaterako, enpresariak eta langileak tipifikatzerakoan oso balio topikoetan murgilduta).

Albistegietan aurkezten dituzten subjektuen adskripzio politikoari dagokionez, ia erdia, %47, PSOEkoak dira aztergai ditugun irratietako eta telebistetako albistegietan. Gogoan izan arren garai horretan Madrilgo zein Gasteizko gobernuan zegoela PSOE, begi bistakoa da alderdi horren ordezkariak bereganatzen duten denbora eta notizia kopurua oso handia dela eta ez duela ekibalentziarik, esaterako, parlamentarien kopuruarekin edota bestelako erakunde politiko zein sozialetan daukaten ordezkariak mailarekin. Albistegietan bistarazten dituzten subjektuen kopuruari dagokio-

nez, atzetik datoz EAJ (%21,9), PP (%8,6), Ezker Abertzalea (%6,1) eta Aralar (%5,8). Desoreka kuantitatibo hori, gainera, berriak jorratzerakoan erabilitako teknika eta errekurso informatibo desberdinekin ageriago gelditzen da.

Aktualitaren kontakizuna eskaintzen duten EITBren albistegietan, bestalde, euskal jendartea hiru multzotan hierarkizaturik ageri da subjektuen bidez: erakundeetako partaideak, langileak eta enpresariak. Lehenak albistegietako protagonisten artean nagusi dira (%46,8); langileen multzoko ordezkariak, aldiz, %20,4ko agerpen maila daukate, eta enpresariak %6,7koa. Azken horiek, baina, ekintzailetasuna eta ikuskera kolektiboa bezalako balioez jantzirik ateratzen dira irrati-telebistako albistegietan. Gainontzeko protagonisten (%26,1) «klase sozialaren» marka hori ez dago hain definitua.

Joko eremuak

Esandakoaren ildotik, albistegietan ageri diren gaien eta subjektuen bidez garbi ikusi daiteke EITBrentzako zeintzuk diren informazioaren garrantziguneak. Orain lurraldetasunaren trataera jorratuko dugu, eta modu horretara agerian geldituko da nola zedarriztatzen diren harreman pertsonal, kolektibo zein instituzionaletarako eremuak. Horretarako, subjektuen jatorriaz gain, aipatzen diren notiziak non gertatu diren eta eragina non daukaten aztertuko dugu; eta, nola ez, kazetariak egiten dituzten hitz zein irudi bidezko esplizitazioei egingo diegu kasu.

EITBren medioetako albistegietan, subjektuen %61 Euskal Herrikoa da eta %19,8 Espainiakoa, %1,3 Frantziakoa eta gainontzeko ehunekoak hortik gorako eremu geopolitikoetakoie dagozkie. Hala ere, datu horietan sakonago miaz, ageri-agerikoa da Euskal Autonomia Erkidegoko protagonistak hobesten dituztela (%44,8) eta, beraz, nagusiki autonomia erkidego horretara mugatzen duela EITBk bere albistegien joko eremua. Nafarroako Foru Erkidegoko subjek-

tuen ehunekoak 9,4 baino ez da. Bertoko beste eremu batzuk ala Euskal Herria bere osotasunean marrazten dutenen presentzia oso apala da.

Albiste-saioretan aipatzen diren gertaerak nongoak diren aztertzen badugu, hor ere EAEn zentraltasuna agerian gelditzen da. Izan ere, modu batera ala bestera Euskal Herrian kokatzen badira ere notizien %64,9, EAEn da garrantzi gehien eskuratzen duen azpi-eremu geopolitikoak (%46,5). EITBren irratien eta telebisten lan eta erreferentzia gunea, beraz, hiru probintziako lurralde autonomoa da; hortik gorako lurraldetasuna erakusten duten notiziek ez dute pisu handirik.

Berrietara heltzen diren gertaeren eraginari erreparatuz, markatuagoa da Espainiaren presentzia eta ahulagoa EAEna. Hau da, albistearen itzal informatiboa noraino heltzen den aztertzen badugu, espainiartasunak gora egiten du (%30,1) eta ahuldu egiten da EAEn erreferentzialtasuna (%33,6).

Bestetik, harreman politiko, ekonomiko, kultural eta sozialetarako erakusten zaigun lurraldea aztertzen ari garen honetan, interesgarria da neurtzea nola erabiltzen diren hizak eta irudiak bertakotasuna adierazteko.

Esatarako, albistegietako esatarien eta kazetarien hizkeran agertzen diren aditzondoetan EAE izaten da gehien azpimarratzen dena (%68), eta, aldiz, Hego Euskal Herria ez da aipamenen %17,3tik gorakoa izaten. Erabiltzen diren esamolde geopolitikoaren hurrenkera honakoa da: «Euskadi» (%29,1), «Espainia» (%24,7), «Vasco/a» (%19,7), «Navarra/Nafarroa» (%9,4), «Comunidad Autónoma Vasca» eta «Euskal Herria» (azken bi horiek %8,5).

Irudiei kasu eginez, EITBren albistegietan lurraldearen marka dutenen artean nagusi dira Espainiako Estatu irudikatzen dutenak (%51,4), EAE (%37,7) edota Nafarroaren aurretik (%4,1), telebista kanal bietan proportzio bertsuetan, gainera. Leku izenak irudietan ageri diren karteletan edota ikustarazten zaizkigun banderetan ere, espainiartasuna oso presente dago aztergai ditugun albistegietan.

Lehen ere esan dugun gisan, Politikak eta Kirolak albistegietan daukaten pisuaren ondorioz, handia da bi bloke tematiko horiek inplizituki ezartzen duten lurraldetasunaren errepresentazioa (Espainiako Estatuko testuinguru politiko-instituzionala, batetik, eta futbol liga profesionala, bestetik). Kopuruetara etorriz, Politikaz ari direla, notizien ia erdiak Espainiako erreferentzia erakusten du erro-errotik, eta are altuagoa da ehunekoa kirol profesionalaren eraginez: %71,8.

Hausnarketarako hainbat puntu

Aztikerrek eginiko ikerketak agerian uzten ditu EITBren albistegietan dauden hainbat gabezia eta desoreka. Tematikoki, badago zer pentsatu aktualitatearen protagonistak aukeratzekoan eta notiziak eraikitzeke erabiltzen diren lurraldetasunaren erreferentzien inguruan.

Albistegintzara dedikatzen diren kazetariak ondo baino hobeto dakite lan errutinek zenbateraino duten eragina, eta eguneroko lan-zamak zein denbora gutxi uzten duen hausnarketarako eta irakurketa orokorrak egiteko. Dena dela, faktore desberdinak direla medio, garbi dago aro berri baten atarian gaudela. Teknologia berriek, komunikabideen egituraren etengabeko mugimenduak (gertuko zein emisio-eremu zabaleko medioetan), erabiltzaileen portaeretan gertatzen ari diren aldaketek, audientziaren fragmentazioak eta egoera politikoak parametro berrietan kokatzen ditu komunikabideak, bereziki publikoak. Zurrunbilo horren erdian daude EITB eta bere hedabide guztiak eta, nola ez, informazio-zerbitzuetara dedikatzen diren profesionalak.

Egonkortasunik gabeko egoeran bizi izanda ere, baldintza egokiagoak daude orain EITBren zereginak eta baliabideak birdefinitzeko eta horien artean informazioak daukan garrantzia errebindikatzeko.

Aztikerrek burututako lanak erakusten dituen hutsuneak (alderdikeriak, tipifikazio sozioekonomiko pobrea, emakumeen ikusezintasuna, pluraltasun falta, tratamendu eta in-

formazio-formatu berrien gabezia eta EA Eren mugak gainditzen dituen errealitate soziokulturalari bizkar ematea, besteak beste) ez dira oraingo kontuak bakarrik, aspalditik datarren molde bati erantzuten diote: agintean dagoen alderdiarekin sintonian mugitzen den irrati-telebista izatea eta, nolabaiteko instrumentalizazio horren eraginez, politikoki lerrokatutako albistegiak edukitzea.

Esan bezala, hausnartzeko eta etorkizuneko lerroak ezartzeko momentu ezin hobea da hau. Ikus-entzunezkoen garrantzi soziala ukaezina da, eta komunikabide publikoen inguruko «krisi» kronikoak agerian utzi du komunikabideak zerbitzu publiko gisa ulertu beharra dagoela eta berme sistemak beharrezkoak direla. Zeregin horretan, komunikabide publikoen lana ezinbestekoa da. Dena ezin baita merkatu legearen pean utzi, are gutxiago gurea bezalako herri batean, non informazioak, kulturak eta entretenimenduak trañera berezitua behar duten eta komunikabideak euskarenen sustapenean ezinbesteko tresna diren.

Bide honetan, profesionaltasuna, aginte-gune politikoetiko autonomia, legitimazio soziala, ikus-entzuleen parte hartzea eta lan baldintza duinak ezartzeko eta zaintzeko ordua heldu da, izan arauketa berrien bidez zein EITBren barruko berme sistemak erabiliz (erredakzio kontseilua, estilo liburua, promozio eta izendapen sistemak berrituz...).

1. Artikulu hau idazteko Aztikerren datu-basea erabili ahal izan dugu, Ipar Hegoa-Ikasketa Sindikalerako Fundazioaren eta Baietz Fundazioaren baimenarekin.

Ikerketaren emaitzekin Ipar Hegoa Fundazioak kaleratutako hiru txostenak sarean daude ikusgai (www.labsindikatua.org/eu/iparhegoa-argitalpenak/bestelakoak/1501-betetzen-al-du-eitb-komunikazio-taldeak-bere-zeregin-informatiboa-zerbitzu-publiko-moduan).